Autori: Edo Omerčević i Mustafa Šuvalija
U saradnji sa: Alma Bašić i Dženita Trako

ANALIZA OPRAVDANOSTI SUBVENCIONIRANJA JAVNIH PREDŠKOLSKIH USTANOVA U FBIH

PRELIMINARNI NALAZI

APRIL, 2016.

Izdavač: Centar za poslovnu afirmaciju, Zenica

Zenica, 2016.

Digitalna kopija je dostupna na <www.cpa-bih.org>

ANALIZA OPRAVDANOSTI SUBVENCIONIRANJA JAVNIH PREDŠKOLSKIH USTANOVA U FBIH

Preliminarni nalazi

Edo Omerčević & Mustafa Šuvalija

u saradnji sa

Alma Bašić & Dženita Trako

Centar za poslovnu afirmaciju

April, 2016

Sažetak

Raširenost i korist od državnih vrtića

76% općina u FBiH nudi javne usluge predškolskog odgoja i obrazovanja, dok se 24% općina oslanja isključivo na privatni sektor za usluge ove vrste. Objektivna mjerila kvalitativnog uspjeha rada ustanova predškolskog odgoja i obrazovanja nisu implementirana, tako da se trenutno za procjenu kvaliteta rada predškolskih ustanova možemo osloniti samo na subjektivno ocjenjivanje od strane roditelja.

Apsolutni iznos subvencioniranja

Od 60 općina za koje smo našli podatke o postojanju državnih vrtića, njih 5 plaća manje od 50 KM mjesečne subvencije po djetetu. 4 općine plaćaju između 50 – 100 KM, 14 općina plaća između 100 – 150 KM, 18 općina plaća između 150 – 200 KM, a čak 14 općina plaća preko 200 KM mjesečne subvencije po djetetu koje boravi u njihovim vrtićima. Za 5 općina nismo mogli naći podatke o subvencioniranju vrtića. Na području FBiH, prosječna subvencija po vrtiću za razmatrani period od 3 godine iznosi minimalno 422.427,40 KM.

Relativni iznos subvencioniranja

Unsko-sanski kanton prednjači u izdvajanju na državne vrtiće, te u svim općinama iznos subvencije po jednom djetetu iznosi više od 30% prosječne neto plaće općina kantona (sa izuzetkom općine Bihać, u kojoj je subvencija 29% prosječne neto plaće i općine Ključ za koju nemamo informacije). Osim što prednjači u trošenju, Unsko-sanski kanton je i jedini koji nema općine koja spada u one sa ograničenim izdvajanjem sredstava, a također nema ni jedne općine koja je bez državnih vrtića.

Transparentnost u trošenju

Zaključak koji smo napravili kroz istraživanje je da informacije koje su potrebne za donošenje ispravne ocjene usluge državnih vrtića u većini slučajeva ne stoje na raspolaganju građanima. Jedan od dva moguća načina da se dođe do informacija je direktna dostava upita na adrese vrtića, koji međutim često ostaje neodgovoren.

Drugi način dolaska do informacija je putem sistema informisanja samih općina, tj. kantona. Problem sa ovim drugim načinom je taj da je veoma zahtjevan. Sjednice skupština se moraju pretraživati jedna po jedna, uz mnogobrojna dokumenta, što opet predstavlja teret na resurse stranaka koje su zainteresirane za informacije ove vrste. Također je čest slučaj da se iznosi predstavljaju u zbirnom formatu, tj. pod zajedničkim računom za subvencije svim javnim preduzećima.

Analiza opravdanosti subvencioniranja javnih predškolskih ustanova u FBiH: preliminarni nalazi

Uvod

Centar za poslovnu afirmaciju („CPA") je 2015. godine objavio istraživanje pod naslovom „Društvena uloga JU Predškolski odgoj i obrazovanje Zenica" u kojem su izloženi rezultati istraživanja o poslovanju vrtića na području općine Zenica. U istraživanju su identificirane usluge koje se nude u javnim i privatnim vrtićima, ispitano je zadovoljstvo roditelja tim uslugama, te su ispitane razlike u zadovoljstvu uslugama vrtića između roditelja čija djeca pohađaju javni vrtić i roditelja djece koju idu u privatni vrtić. Rezultati istraživanja su pokazali da su roditelji djece koja idu u privatni vrtić marginalno zadovoljniji uslugom, a da su u isto vrijeme usluge javne ustanove skoro duplo skuplje.

Opravdano je zapitati se koja je motivacija roditelja da šalju svoju djecu u vrtiće čije usluge smatraju lošijim ukoliko je cijena te usluge duplo veća od one koju bi mogli platiti u privatnom vrtiću a da u isto vrijeme budu zadovoljniji? Odgovor je da se puna cijena ne naplaćuje direktno od roditelja, već se umjesto toga naplaćuje indirektnim putem, subvencioniranjem iz budžeta općine ili kantona. Tako npr. u Zenici javni vrtići direktnim putem naplaćaju marginalno niži iznos od privatnih alternativa, tj. 150 KM, dok privatni naplaćuju u prosjeku 168 KM. Međutim, na ovih 150 KM koje direktno naplaćuju roditeljima, javni vrtići od građana na ime jednog djeteta koje koristi usluge javnog vrtića indirektno naplaćuju još dodatnih 160 KM putem subvencija, što znači da usluga javnog vrtića ustvari košta ukupno 310 KM, što je skoro duplo veća cijena od one koju naplaćuje privatni sektor. Drugim riječima, u javnim vrtićima direktni korisnici plaćaju 48,4% ukupne cijene dok se ostalih 51,6% finansira putem subvencioniranja, što znači da taj dio zajednički snose građani Zenice putem poreza. U ovaj iznos nije uračunata ušteda koju ostvaruju javni vrtići zbog toga što prostorije kojima se koriste dobijaju besplatno, te zbog toga što se računi za grijanje tih prostorija izdaju na zajednički račun općine Zenica.

Iako većina građana ove podatke ne doživljava kao relevantne, činjenica je da je JU Predškolski odgoj i obrazovanje Zenica za period od 2011. do 2014. godine na ime subvencija dobila skoro 2,5 miliona KM, što predstavlja novac koji je naplaćen od građana putem poreza, a koji je alternativno mogao biti iskorišten za održavanje

infrastrukture, moderniziranje gradske uprave, ukidanje lokalnih poreza, izgradnju i unaprjeđenje industrijskih i poslovnih zona, i mnogo drugih alternativa. Ukratko, rezultati istraživanja su pokazali da je upitno da li je poslovanje JU Predškolski odgoj i obrazovanje Zenica ekonomski opravdano, te da u skladu sa analizom strateškog pozicioniranja javnih ustanova treba raditi na novom pristupu poslovanja institucije, što uključuje i opciju donošenja odluke o likvidaciji rada institucije i prepuštanje oblasti predškolskog odgoja i obrazovanja privatnom sektoru, koji se pokazao konkurentnom i finansijski samoodrživom alternativom.

Motivirani rezultatima istraživanja na području općine Zenica, članovi tima CPA su odlučili sprovesti istraživanje koje bi ustanovilo koliko se novca ustvari izdvaja za poslovanje državnih vrtića na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH). S obzirom na poteškoće pristupa informacijama o finansijskim rezultatima poslovanje, kako privatnih tako i državnih vrtića, fokus u ovoj studiji je na druge faktore, a koji su:

1. Apsolutni iznos subvencioniranja;
2. relativni iznos subvencioniranja; i
3. transparentnost u trošenju.

Razlozi za analizu ove vrste su mnogobrojni, ali glavni je kreiranje uvida u društveni trošak koji se podnosi radi održavanje usluge predškolskog odgoja. Kao što je prethodno spomenuto, informacije ove vrste su itekako bitne pošto građani uglavnom zanemaruju indirektne troškove koje trpe putem poreza a na ime usluga za koje mogu naći alternativnu ponudu po potpuno drugačijim i nižim direktnim cijenama. Mišljenje kako su javne usluge „besplatne“ ili „povoljnije“ od onih koje nudi privatni sektor rezultat je upravo ignorisanja indirektnih troškova koji se plaćaju putem poreza. Ovakav pristup javnoj potrošnji vodi do nestašice javnih sredstava; naime, iako se velika količina sredstava ulaže u javne usluge, zbog relativnog i apsolutnog rasipništva javnih sredstava i njihovog ulaganja u usluge koje javni sektor nudi po povoljnijoj cijeni, dolazi do ozbiljne nestašice u kvantitetu i kvalitetu javnih usluga. Jedini način da se situacija poboljša je racionaliziranje javne potrošnje, i objektivno odlučivanje u kojem polju javni sektor uopšte treba da bude aktivan.

Raširenost i korist od državnih vrtića

Javni vrtići nisu jednako zastupljeni širom FBiH. Po istraživanju koje je sproveo internet portal Radiosarajevo.ba (n.d.), od 79 općina koje čine FBiH, njih 19[1] (24% općina u FBiH) uopće ne nudi javne usluge predškolskog odgoja i obrazovanja, što znači da sve usluge iz ove oblasti pruža privatni sektor. Ostalih 60 općina, (tj. 76% u FBiH) u različitom obimu nude ovaj servis. Općine bez

vrtića nemaju posebne zajedničke karakteristike. Iz različitih su kantona, imaju različitu ekonomsku strukturu, a CPA indeks veličine vlade (Omerčević, 2015) pokazuje da ne posjeduju nikakve zajedničke tačke. Činjenica je da ovih 19 općina ima mogućnost da preusmjeri uštеđena sredstva u druge svrhe, dok ne postoje istraživanja, a time ni indikatori koji bi pokazali da su djeca i roditelji koji su prepušteni

1 To su općine: Bosansko Grahovo, Busovača, Čelić, Dobretići, Domaljevac Šamac, Drvar, Gornji Vakuf – Uskoplje, Kalesija, Kiseljak, Kupres, Olovo, Pale-Prača, Ravno, Sapna, Teočak, Tešanj, Trnovo, Usora i Žepče.

privatnom sektoru u bilo kojem obliku oštećeni. Isto tako, za 60 općina koje trenutno izdvajaju dio budžeta radi održavanja državnih vrtića ne postoje indikatori da djeca imaju ikakvu dodatnu korist iznad one koju bi pružao i privatni sektor da mu nije mjesto zauzeo državni faktor. Jedino trenutno dostupno istraživanje na ovu temu je iz 2015. godine koje je sproveo UNICEF BiH (Hopić, Šuvalija, Žiga, Gavrić, & Radetić-Lovrić, 2015) sa ciljem testiranja uticaja pripremnog predškolskog programa na kognitivni, jezički, socioemocionalni i motorički razvoj djece a koje je pokazalo da ovaj program ima značajan uticaj samo na razvoj kognitivnih sposobnosti kod djece. Nažalost, istraživanje nije uključilo poređenje između privatnog i javnog sektora, tako da ostaje činjenica da nema objektivnih mjerila kvalitativnog uspjeha rada ustanova, i da se trenutno možemo osloniti samo na subjektivno ocjenjivanje od strane roditelja. Direktnu korist od državnih vrtića imaju roditelji koja šalju djecu u vrtiće u općinama u kojima nema privatne alternative, te u općinama u kojima su ukupne cijene državnih vrtića niže od onih koje naplaćuje privatni sektor (zanemarujući nivo subvencioniranja). Međutim, pošto se ostatak cijene plaća putem subvencioniranja, postavlja se i pitanje opravdanosti postupka izabiranja korisnika tih potisnutih cijena. S obzirom da ne postoji zvanični propis diskriminacije u procesu odobravanja korisnika, a uzimajući u obzir da su državni vrtići uglavnom smješteni u centrima urbanih područja, postoji vjerovatnoća da je veliki broj roditelja koji koriste usluge državnih vrtića ustvari iznadprosječnog materijalnog stanja, tj. da ne postoji ekonomsko opravdanje za podršku ovakve vrste.

Istraživanje je također pokazalo da se finansiranje vrtića u određenim regijama odvija na nivou općina dok u nekim na nivou kantona[2], s tim da je većina na nivou općina. Konkretno, kantoni koji u potpunosti pokrivaju sistem državnih vrtića su Unsko-sanski kanton i Kanton Sarajevo. Tuzlanski i Zeničko-dobojski kanton samo sufinansiraju vrtiće koji su ustvari na teretu budžeta općina. Interesantno je da u kantonima u kojima se finansiranje vrtića odvija na nivou kantona, samo u Unsko-sanskom kantonu sve općine imaju državne vrtiće. U slučaju Kantona Sarajevo, općina Trnovo nema državnog vrtića tako da nije učestovala u podijeli sredstava koja su izdvojena u ove svrhe. U Zeničko-dobojskom kantonu isti slučaj je sa općinama Usora, Olovo, Žepće i Tešanj, a u Tuzlanskom kantonu to su općine Sapna, Teočak, Čelić i Kalesija. Ovakva vrsta diskriminativnog finansiranja je veoma problematična, s obzirom da su spomenute općine na neki način 'kažnjene' time što su izostavljene iz zajedničkih sredstava kantona kojima pripadaju (barem po pitanju predškolskog odgoja i obrazovanja).

Apsolutni iznos subvencioniranja

Gledajući na apsolutne iznose koje državni vrtići naplaćuju na ime djece koja su kod njih smještena (vidi graf 1), može se uočiti velika razlika između općina. Sudeći po indikatorima do kojih smo došli, iznosi subvencija se kreću od zanemarljivih 3,47[3] KM koje dobija državni vrtić u općini Foča-Ustikolina, do 294,69 KM mjesečne subvencije koje plaća općina Prozor svaki mjesec po jednom djetetu koje ide u njihov državni vrtić. Od velike je važnosti da čitalac uvijek ima na umu da su ovi

2 S obzirom da u informacijama dostupnim javnosti nije specifizirano po kojem ključu raspodjele se vršilo subvencioniranje, u ovoj studiji je podjela izvršena na bazi broja djece po vrtićima.

3 Bitno je naglasiti da su svi iznosi bazirani na prosječnim vrijednostima izračunatim na osnovu podataka iz baza podataka Centra za zastupanje građanskih interesa (CPI, 2016) i Radiosarajevo.ba (n.d.).

Graf 1: Kartografski pregled subvencioniranja državnih vrtića po općinama (mjesečni iznos po djetetu u KM)

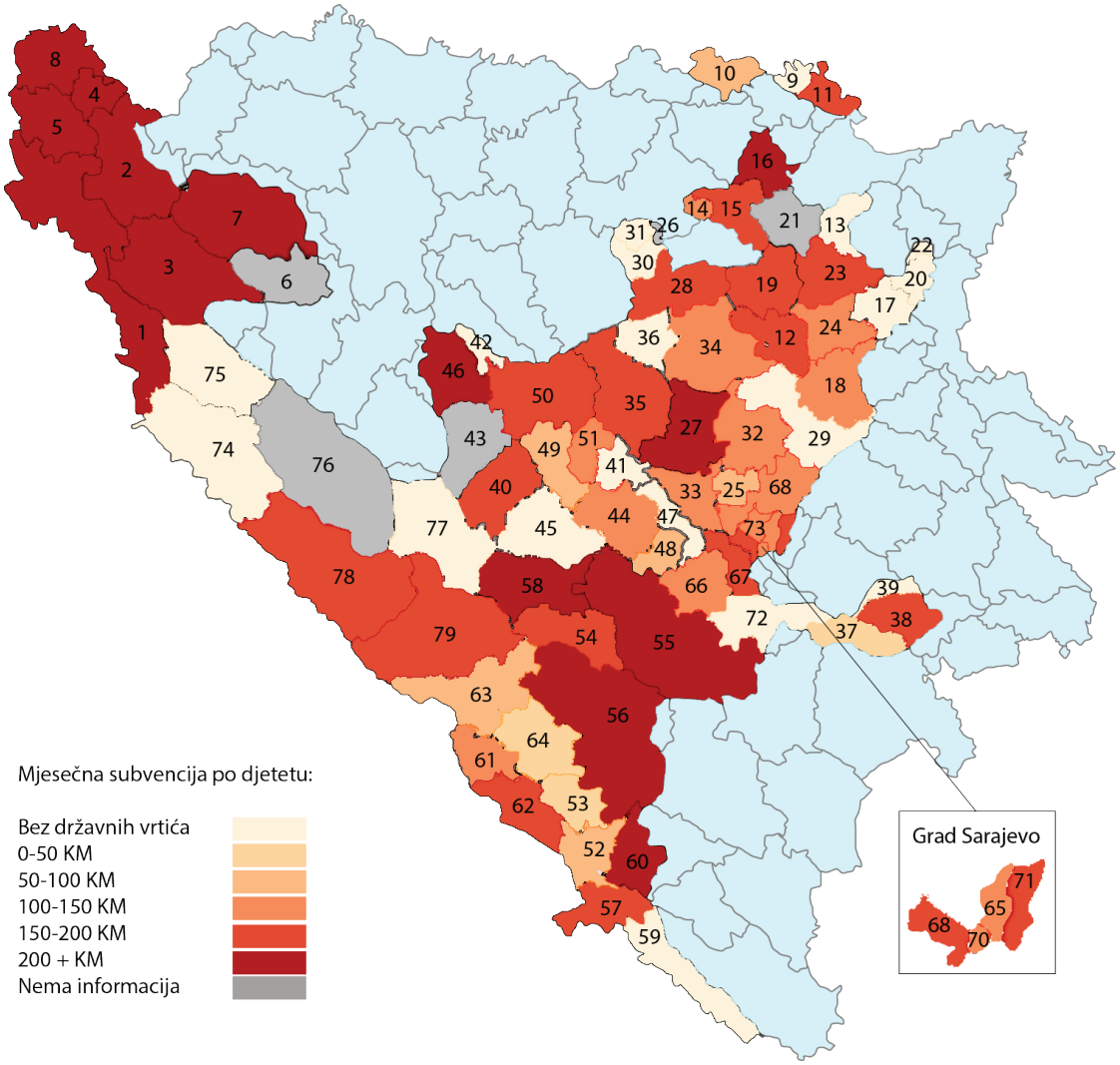

Unsko - sanski kanton
1 Bihać
2 Bosanska Krupa
3 Bosanski Petrovac
4 Bužim
5 Cazin
6 Ključ
7 Sanski Most
8 Velika Kladuša

Posavski kanton
9 Domaljevac Šamac
10 Odžak
11 Orašje

Tuzlanski kanton
12 Banovići
13 Čelić
14 Doboj - Istok
15 Gračanica
16 Gradačac
17 Kalesija
18 Kladanj
19 Lukavac
20 Sapna
21 Srebrenik
22 Teočak
23 Tuzla
24 Živinice

Zeničko - dobojski kanton
25 Breza
26 Doboj - Jug
27 Kakanj
28 Maglaj
29 Olovo
30 Tešanj
31 Usora
32 Vareš
33 Visoko
34 Zavidovići
35 Zenica
36 Žepče

Bosansko - podrinjski kanton
37 Foča-Ustikolina
38 Goražde
39 Pale-Prača

Srednjobosanski kanton
40 Bugojno
41 Busovača
42 Dobretići
43 Donji Vakuf
44 Fojnica
45 Gornji Vakuf - Uskoplje
46 Jajce
47 Kiseljak
48 Kreševo
49 Novi Travnik
50 Travnik
51 Vitez

Hercegovačko - neretvanski kanton
52 Čapljina
53 Čitluk
54 Jablanica
55 Konjic
56 Mostar
57 Neum
58 Prozor
59 Ravno
60 Stolac

Zapadno - hercegovački kanton
61 Grude
62 Ljubuški
63 Posušje
64 Široki Brijeg

Kanton Sarajevo
65 Centar
66 Hadžići
67 Ilidža
68 Ilijaš
69 Novi Grad
70 Novo Sarajevo
71 Stari Grad
72 Trnovo
73 Vogošća

Kanton 10
74 Bosansko Grahovo
75 Drvar
76 Glamoč
77 Kupres
78 Livno
79 Tomislavgrad

iznosi dodatna plaćanja vrtićima pored cijena koje roditelji direktno plaćaju. Tako, ukoliko roditelj plaća za cjelodnevni boravak djeteta 150 KM, općina subvencionira 294,69 KM, stvarna cijena usluge je ustvari 444,69 KM.

Od 60 općina za koje smo našli podatke o postojanju državnih vrtića, njih 5 ili 8,3% plaća manje od 50 KM mjesečne subvencije po djetetu. 4 općine (6,7%) plaćaju između 50 – 100 KM, 14 općina (23,3%) plaća između 100 – 150 KM, 18 općina (30%) plaća između 150 – 200 KM, a čak 14 općina (23,3%) plaća preko 200 KM mjesečne subvencije po djetetu koje boravi u njihovim vrtićima. Za 5 općina nismo mogli naći potrebne podatke kako bi mogli izračunati indikatore.[4]

Unsko-sanski i Hercegovačko-neretvanski kantoni izdvajaju najviše sredstava po djetetu. Bitno je imati na umu da to nije isto kao i najviše ulagati u psihofizički razvoj djeteta. Iako i ta opcija nije isključena, veća je mogućnost da se radi o ekonomskim neefikasnostima, tj. da vrtići prosto posluju daleko ispod prosječnog nivoa ekonomičnosti i produktivnosti, tj. da građani spomenutih kantona jednostavno nadprosječno više plaćaju, ne samo u odnosu na privatne vrtiće, nego i u odnosu na države vrtiće iz drugih općina. Ovi indikatori upozoravaju da je potrebno izvršiti detaljan uvid u poslovanje vrtića u dotičnim općinama i utvrditi koji je razlog velikim razlikama u izdvajanju novca između pojedinih općina.

Treba istaći i pozitivne primjere općina koje imaju države vrtiće ali koje ne predstavljaju prekomjeran teret poreskim obveznicima tih krajeva. To su općine Foča-Ustikolina, Široki Brijeg i Čitluk. Sve tri općine, sudeći po informacijama koje nam stoje na raspolaganju, subvencioniraju manje od 50 KM mjesečno po djetetu koje boravi u državnim vrtićima. Spomenute tri općine prvo treba detaljno ispitati i ustanoviti da li su indikatori ispravni i da li se radi o ekonomičnom poslovanju ili o nižem nivou kvaliteta usluge. Ukoliko se radi o prvom slučaju, onda treba detaljno ispitati način poslovanja njihovih državnih vrtića i načina postizanja primjernog i pohvalnog nivoa samoodrživosti koji bi mogao poslužiti kao vodić i smjernica drugim općinama na koji način da uspostave veći nivo samoodrživosti poslovanja državnih vrtića.

Također smo istražili koliko je ukupno utrošeno na subvencioniranje vrtića u zadnje tri godine, tj. za period za koji imamo dostupne podatke. U tabeli 1 je prikazano trošenje općina i kantona na državne vrtiće:

Tabela 1: Godišnje subvencije državnim vrtićima u period od 2012. do 2014. godine.

Godina	2012	2013	2014	Ukupno
Subvencije državnim vrtićima	13.029.563 KM	14.580.207 KM	16.745.107 KM	44.354.877 KM

Iako izgleda da su troškovi kontinuirano u porastu, to ne mora da bude slučaj iz jednostavnog razloga što nismo mogli naći informacije za pojedine vrtiće o subvencioniranju u 2012. ili 2013. godini (npr. za općinu Jajce). Stoga je ukupan iznos od 44 miliona KM samo indikativan, dok je stvarni trošak ustvari puno veći. Međutim, i iznos koji nam stoji na raspolaganju ukazuje na masovnost tereta koji snosi poreski

4 Riječ je o općinama Glamoč, Donji Vakuf, Doboj – Jug, Ključ i Srebrenik.

obveznik na osnovu državnih vrtića. Dakle, na 105 državnih vrtića na području FBiH, to iznosi minimalno 422.427,40 KM prosječne subvencije po vrtiću za period od 3 godine. Zaista se mora postaviti pitanje koja je dodatna vrijednost koja opravdava ovako značajna sredstva, pogotovo ako se ima na umu da je privatni sektor sposoban da ponudi konkurentnu uslugu bez sredstava ovih dimenzija.

Relativni iznos subvencioniranja

S obzirom da sve općine imaju različite nivoe ekonomskog razvoja, i shodno tome različitu strukturu plaća, interesantno je i uporediti nivo subvencioniranja sa prosječnim nivoom primanja zaposlenih osoba po područjima općina. Razlog takvom poređenju je jednostavan: 100 KM na području sa prosječnom plaćom u iznosu od 500 KM (što čini 20% primanja) nije isto kao na području gdje je prosječna plata 1.000 KM (što bi iznosilo 10%). Uzimajući podatke koje je stavio na raspolaganje javnosti Federalni zavod za statistiku (FZS, 2015), sastavljen je kartografski pregled subvencioniranja u odnosu na prosječne plaće općina (vidi graf 2).

Po pokazateljima iz 2014. godine, najveći relativni iznos subvencije je imala općina Gradačac, u kojoj subvencija po djetetu iznosi čak 35,6% prosječne neto plate registrovane za istu općinu. Da bi čitaoci imali bolju predstavu šta to znači, prosječna neto plata za općinu Gradačac u 2014. godini je iznosila 580 KM. Subvencija po djetetu u državnom vrtiću za tu općinu je iznosila 206,48 KM. Ako roditelji još plaćaju direktno 150 KM, to znači da je ukupna cijena za mjesec dana punog dnevnog boravka u državnom vrtiću ustvari koštala 356,48 KM, ili 61,5% prosječne plate na nivou općine.

Druge općine koje su imale subvenciju veću od 30% općinske neto plaće su Stolac, Konjic, Bužim, Bosanska Krupa, Bosanski Petrovac, Sanski Most, Prozor, Cazin i Velika Kladuša. Kao što se moglo i očekivati, najlošije rezultate pokazuju općine iz već istaknutih kantona, tj. Unsko-sanski i Hercegovačko-neretvanski kantoni. Pogotovo Unsko-sanski kanton prednjači u izdvajanju na vrtiće, u kojem u svim općinama iznos subvencije po jednom djetetu iznosi više od 30% prosječne neto plaće općina kantona (sa izuzetkom općine Bihać, u kojoj je subvencija 29% prosječne neto plaće i općine Ključ za koju nemamo informacije). Osim što prednjači u trošenju, Unsko-sanski kanton je i jedini koji nema općine koja spada u one sa ograničenim izdvajanjem sredstava, a također nema ni jedne općine koja je bez državnih vrtića. To je jedinstven slučaj, pošto u svim drugim kantonima ima najmanje jedna općina koja ili nema državnih vrtića ili su subvencije minimalne.

Transparentnost u trošenju

Nažalost, zaključak koji smo napravili kroz istraživanje je da informacije koje su potrebne za donošenje ispravne ocjene usluge državnih vrtića u većini slučajeva ne stoje na raspolaganju građanima. Kao prvo, ni jedan državni vrtić, kao javne ustanove od društvenog interesa, ne stavljaju na raspolaganje izvještaje o poslovanju. Jedan od dva moguća načina da se dođe do informacija je lični upit na adresi vrtića. Međutim, često nema odgovora, odugovlači se sa dostavljanjem informacija, i sl. Javnosti je iznesen slučaj iz 2010. godine, kada je online magazin Žurnal pokušao da dođe do informacija o trošenju državnih vrtića grada Sarajeva (zurnal.info,

Graf 2: Kartografski pregled odnosa subvencija državnim vrtićima i prosječne plaće po općinama

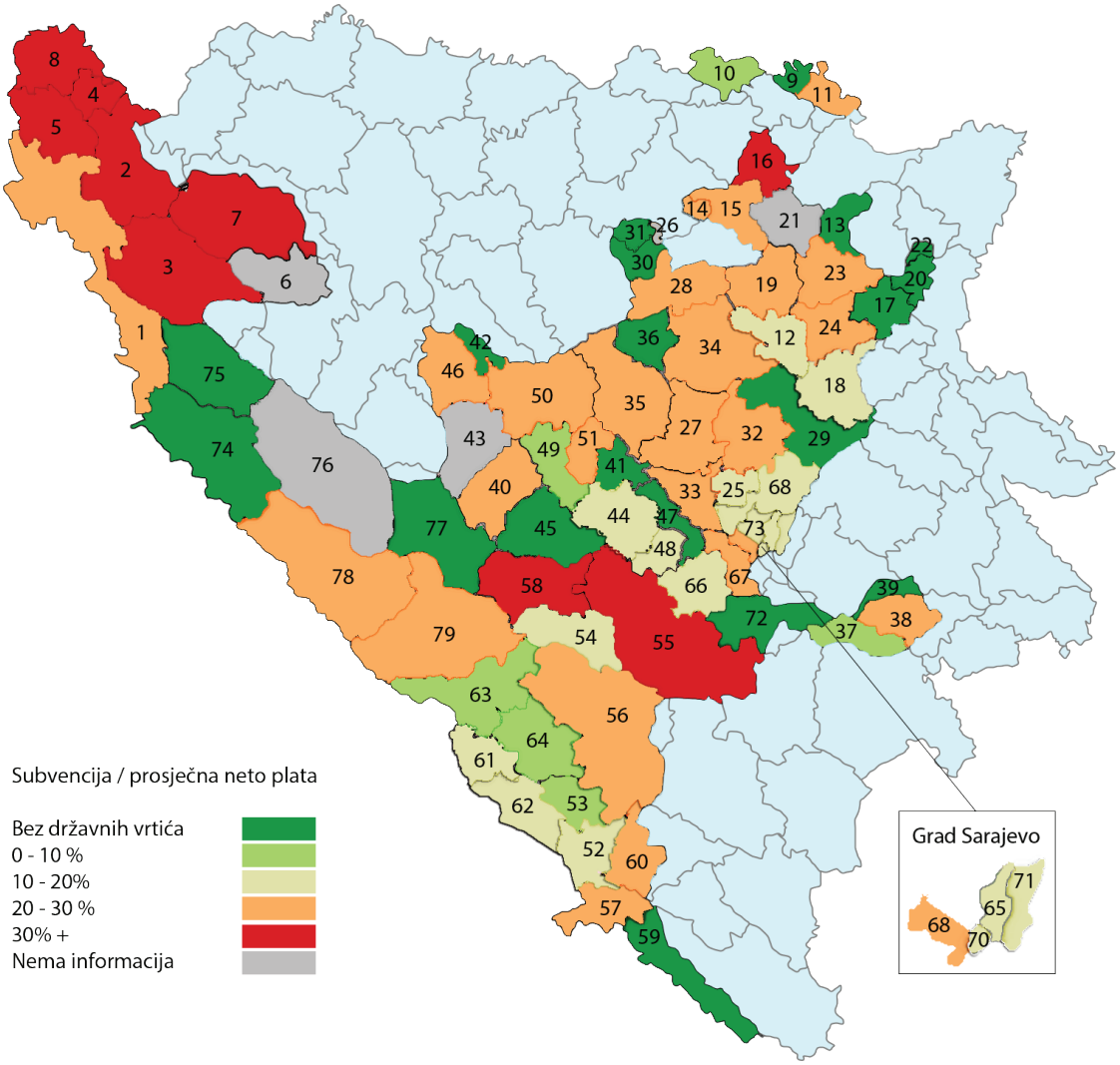

Unsko - sanski kanton
1 Bihać
2 Bosanska Krupa
3 Bosanski Petrovac
4 Bužim
5 Cazin
6 Ključ
7 Sanski Most
8 Velika Kladuša

Posavski kanton
9 Domaljevac Šamac
10 Odžak
11 Orašje

Tuzlanski kanton
12 Banovići
13 Čelić
14 Doboj - Istok
15 Gračanica
16 Gradačac
17 Kalesija
18 Kladanj
19 Lukavac
20 Sapna
21 Srebrenik
22 Teočak
23 Tuzla
24 Živinice

Zeničko - dobojski kanton
25 Breza
26 Doboj - Jug
27 Kakanj
28 Maglaj
29 Olovo
30 Tešanj
31 Usora
32 Vareš
33 Visoko
34 Zavidovići
35 Zenica
36 Žepče

Bosansko - podrinjski kanton
37 Foča-Ustikolina
38 Goražde
39 Pale-Prača

Srednjobosanski kanton
40 Bugojno
41 Busovača
42 Dobretići
43 Donji Vakuf
44 Fojnica
45 Gornji Vakuf - Uskoplje
46 Jajce
47 Kiseljak
48 Kreševo
49 Novi Travnik
50 Travnik
51 Vitez

Hercegovačko - neretvanski kanton
52 Čapljina
53 Čitluk
54 Jablanica
55 Konjic
56 Mostar
57 Neum
58 Prozor
59 Ravno
60 Stolac

Zapadno - hercegovački kanton
61 Grude
62 Ljubuški
63 Posušje
64 Široki Brijeg

Kanton Sarajevo
65 Centar
66 Hadžići
67 Ilidža
68 Ilijaš
69 Novi Grad
70 Novo Sarajevo
71 Stari Grad
72 Trnovo
73 Vogošća

Kanton 10
74 Bosansko Grahovo
75 Drvar
76 Glamoč
77 Kupres
78 Livno
79 Tomislavgrad

2010). I nakon par pokušaja, i različitih načina dostave upita ipak nisu uspjeli doći do informacija.

Za istraživačke poduhvate sa limitiranim budžetom i ljudskim resursima takva situacija predstavlja veliku prepreku i demotivaciju u radu. Drugi način dolaska do informacija je putem sistema informisanja samih općina, tj. kantona. Često se mogu naći izvještaji o poslovanju vrtića u dokumentaciji sa sjednica skupština, ili u sklopu budžeta upravnih jedinica. Problem sa ovim drugim načinom je što potraga za informacijama liči detektivskom poslu, s obzirom da vrtići imaju razne izvore finansiranja (nekada preko općina, ili kantona, ili kombinovano, uz dodatak privatnih donacija), a također sjednice skupština se moraju pretraživati jedna po jedna, uz mnogobrojna dokumenta, što opet predstavlja teret na resurse stranaka koje su zainteresirane za informacije ove vrste.

U slučaju ove studije, nažalost cifre koje su izložene ne predstavljaju stvarne ukupne iznose pošto postoji dio troškova koji su uključeni u druge troškovne jedinice upravnih organa, što opet smanjuje transparentnost u trošenju. Tako, npr. troškovi zagrijavanja prostorija vrtića znaju biti uključena u zbirni račun grijanja općine. Također se često troškovi predstavljaju u zbirnom formatu, tj. pod zajedničkim računom za subvencije svim javnim preduzećima.

Još jedan problem su implicitni troškovi, tj. izgubljeni potencijalni prihod koji nije ostvaren zbog određene aktivnosti a koji nije uključen u ukupni zbir troškova. Konkretno u slučaju vrtića to su izgubljene zakupnine na prostorije kojima se koriste vrtići. Uzimajući u obzir da se državni vrtići uglavnom nalaze na veoma privlačnim lokacijama, općine, odnosno vlasnici tih prostorija gube potencijalni prihod od iznajmljivanja istih državnim vrtićima bez naknade. Ni ovi troškovi nisu uključeni u iznose koji su korišteni u ovoj studiji.

Zaključak

Državni vrtići nisu standard, i njihovo postojanje nije i ne treba biti bezuslovno. S obzirom na socijalističku prošlost Bosne i Hercegovine, za očekivati je da su državni vrtići rasprostranjeni širom FBiH. Međutim, činjenica da je čak 24% općina FBiH sektor predškolskog odgoja i obrazovanja prepustilo privatnom sektoru treba da motivira i druge općine da racionalno pristupe analizi i procjeni opravdanosti njihovog aktivnog učestovanja u ovom sektoru.

Naše istraživanje je pokazalo da je u periodu od 2012. do 2014. godine prosječna subvencija za državne vrtiće iznosila minimalno 422.427,40 KM po vrtiću. Na mjesečnom nivou, isključujući općine bez državnih vrtića, najmanji iznos subvencije iznosi po djetetu 3,47 KM u općini Foča-Ustikolina, dok je najveći iznos u općini Prozor a iznosi 294,69 KM.

Uzimajući u obzir i prosječne plaće po općinama, najmanja relativna subvencija je zabilježena opet za općinu Foča-Ustikolina (0,5%), dok je najveća za općinu Gradačac (35,6%). Ukupno zabilježena subvencija za 3 godine u periodu od 2012. do 2014. godine je iznosio preko 44 miliona KM na nivou FBiH.

Nivo transparentosti može biti dosta bolji. Tokom istraživanja je zaključeno da je teško doći do izvornih informacija, čime je običnom građaninu postavljena velika barijera da se zainteresira za način trošenja poreskih sredstava. I organizacijama je potrebno uložiti rada i truda kako bi se sakupile informacije, koje opet ostaju nepotpune.

Za buduća istraživanja su veoma interesantna područja sa jakim kontrastima, a to su općine koje nemaju uopće državnih vrtića a koja graniče sa općinama sa najvećim izdavanjima. To su npr. općina Bosanski Petrovac naspram općine Drvar, općine Prozor i Konjic naspram općina Trnovo, Kupres i Gornji Vakuf-Uskoplje.

Najbitnije je da građani primjene određenu dozu skeptičnosti naspram poslovanja državnih vrtića. Zaključak da više utrošenog novca znači i bolja usluga i tretman djece je pogrešan. Da bi se osjetilo poboljšanje kvaliteta usluge, potrebno je ekonomično poslovanje, koje ukoliko nije prisutno rezultira jednostavnim rasipanjem poreznih sredstava bez koristi korisnicima usluga.

Bibliografija:

CPI (2016). Baza javnih finansija. Sa http://javnefinansije.cpi.ba/budzetski-korisnici/

FZS (2015). Kantoni u brojkama 2015. Sa http://www.fzs.ba/kantoniubrojkama.htm

Hopić, D., Šuvalija, M., Žiga, B., Gavrić, M., & Radetić-Lovrić, S. (2015). TESTIRANJE EFEKATA PREDŠKOLSKOG PROGRAMA. Sarajevo, Bosna i Hercegovina: UNICEF BiH.

Omerčević, E. (2015). Veličina vlade širom FBiH: 2013 – Godišnji izvještaj. Zenica: Centar za poslovnu afirmaciju Retrieved. Sa http://cpa-bih.org/velicina-vlade-sirom-fbih-2013-godisnji-izvjestaj/.

Omerčević, E., & Fišević, A. (2015). Društvena uloga JU Predškolski odgoj i obrazovanje Zenica. Zenica, Bosna i Hercegovina: Centar za poslovnu afirmaciju. Sa http://cpa-bih.org/drustvena-uloga-ju-predskolski-odgoj-i-obrazovanje-zenica/.

Radiosarajevo.ba (n.d.). Javni vrtići u BiH. Preuzeto 16th March 2016, sa http://www.radiosarajevo.ba/infografike/ljudskaprava/index_vrtic.html

zurnal.info (2010, 30.04.2010.). JU Djeca Sarajeva: Kome, ba, da mi podnosimo izvještaj?!, online magazin Žurnal. Preuzeto sa http://zurnal.ba/novost/1426/ju-djeca-sarajeva-kome-ba-da-mi-podnosimo-izvjestaj

Dodatak: Pregled subvencioniranja po općinama za 2014. godinu

Općina	Br. vrtića	Br. djece	Subvencija općine	Subvencija kantona	Ukupno subvencije	Po vrtiću	Po djetetu	Mjesečna subvencija	Pro.net. plata	% pr.plate
Pale-Prača	x				-	-	-	-	661	0%
Ravno	x				-	-	-	-	1097	0%
Bosansko Grahovo	x				-	-	-	-	986	0%
Kupres	x				-	-	-	-	879	0%
Drvar	x				-	-	-	-	723	0%
Trnovo	x				-	-	-	-	809	0%
Domaljevac Šamac	x				-	-	-	-	556	0%
Dobretići	x				-	-	-	-	878	0%
Busovača	x				-	-	-	-	708	0%
Gornji Vakuf - Uskoplje	x				-	-	-	-	682	0%
Kiseljak	x				-	-	-	-	645	0%
Sapna	x				-	-	-	-	772	0%
Teočak	x				-	-	-	-	756	0%
Čelić	x				-	-	-	-	642	0%
Kalesija	x				-	-	-	-	615	0%
Usora	x			-	-	-	-	-	730	0%
Olovo	x			-	-	-	-	-	602	0%
Tešanj	x			-	-	-	-	-	571	0%
Žepče	x			-	-	-	-	-	559	0%
Foča-Ustikolina	1	60	2.500,00		2.500,00	2.500,00	41,67	3,47	762	0%
Široki Brijeg	2	245	44.924,00		44.924,00	22.462,00	183,36	15,28	719	2%
Čitluk	1	125	50.000,00		50.000,00	50.000,00	400,00	33,33	605	6%
Posušje	1	85	60.000,00		60.000,00	60.000,00	705,88	58,82	698	8%
Novi Travnik	2	75	58.450,00		58.450,00	29.225,00	779,33	64,94	746	9%
Odžak	1	60	40.000,00		40.000,00	40.000,00	666,67	55,56	571	10%
Čapljina	1	95	98.884,00		98.884,00	98.884,00	1.040,88	86,74	818	11%
Breza	1	52	41.000,00	17.593,93	58.593,93	58.593,93	1.126,81	93,90	845	11%
Kreševo	1	43	37.800,00		37.800,00	37.800,00	879,07	73,26	656	11%
SA Centar	7	499	77.460,00	804.113,89	881.573,89	125.939,13	1.766,68	147,22	1230	12%
SA Novo Sarajevo	6	657		1.058.723,09	1.058.723,09	176.453,85	1.611,45	134,29	1100	12%
Fojnica	1	30	36.800,00		36.800,00	36.800,00	1.226,67	102,22	756	14%
Grude	1	103	149.362,00		149.362,00	149.362,00	1.450,12	120,84	839	14%
SA Stari Grad	5	318	104.096,00	512.441,32	616.537,32	123.307,46	1.938,80	161,57	998	16%
Hadžići	1	22		35.451,91	35.451,91	35.451,91	1.611,45	134,29	819	16%

Općina	Br. vrtića	Br. djece	Subvencija općine	Subvencija kantona	Ukupno subvencije	Po vrtiću	Po djetetu	Mjesečna subvencija	Pro.net. plata	% pr.plate
Vogošća	1	116		186.928,28	186.928,28	186.928,28	1.611,45	134,29	779	17%
Banovići	1	71	126.180,00	3.315,79	129.495,79	129.495,79	1.823,88	151,99	836	18%
Ljubuški	1	75	149.396,00		149.396,00	149.396,00	1.991,95	166,00	895	19%
Jablanica	1	45	95.000,00		95.000,00	95.000,00	2.111,11	175,93	943	19%
Kladanj	1	40	55.000,00	3.315,79	58.315,79	58.315,79	1.457,89	121,49	638	19%
Ilijaš	1	56		90.241,24	90.241,24	90.241,24	1.611,45	134,29	683	20%
Tuzla	11	1070	2.166.663,00	36.473,68	2.203.136,68	200.285,15	2.059,01	171,58	860	20%
Živinice	1	180	306.693,00	3.315,79	310.008,79	310.008,79	1.722,27	143,52	715	20%
SA Novi Grad	6	871	525.000,00	1.403.573,54	1.928.573,54	321.428,92	2.214,21	184,52	918	20%
Livno	1	145	312.000,00		312.000,00	312.000,00	2.151,72	179,31	890	20%
Zenica	6	350	588.938,00	118.420,69	707.358,69	117.893,11	2.021,02	168,42	834	20%
Visoko	1	172	168.570,00	58.195,31	226.765,31	226.765,31	1.318,40	109,87	532	21%
Vareš	1	30	41.037,00	10.150,34	51.187,34	51.187,34	1.706,24	142,19	687	21%
Kakanj	1	130	280.000,00	43.984,83	323.984,83	323.984,83	2.492,19	207,68	980	21%
Tomislavgrad	1	82	160.000,00		160.000,00	160.000,00	1.951,22	162,60	766	21%
Zavidovići	1	100	130.000,00	33.834,48	163.834,48	163.834,48	1.638,34	136,53	630	22%
Neum	1	65	135.962,00		135.962,00	135.962,00	2.091,72	174,31	772	23%
Goražde	2	100	205.000,00		205.000,00	102.500,00	2.050,00	170,83	752	23%
Orašje	1	70	160.000,00		160.000,00	160.000,00	2.285,71	190,48	787	24%
Ilidža	1	46	30.000,00	74.126,73	104.126,73	104.126,73	2.263,62	188,64	777	24%
Vitez	1	55	95.000,00		95.000,00	95.000,00	1.727,27	143,94	587	25%
Lukavac	1	110	241.800,00	3.315,79	245.115,79	245.115,79	2.228,33	185,69	757	25%
Mostar	5	180	509.360,00		509.360,00	101.872,00	2.829,78	235,81	929	25%
Maglaj	1	75	124.296,00	25.375,86	149.671,86	149.671,86	1.995,62	166,30	651	26%
Doboj - Istok	1	33	51.996,00	3.315,79	55.311,79	55.311,79	1.676,11	139,68	524	27%
Jajce	1	80	223.965,00		223.965,00	223.965,00	2.799,56	233,30	845	28%
Gračanica	1	135	244.359,00	3.315,79	247.674,79	247.674,79	1.834,63	152,89	536	29%
Bugojno	1	40	93.000,00		93.000,00	93.000,00	2.325,00	193,75	670	29%
Travnik	1	132	302.487,00		302.487,00	302.487,00	2.291,57	190,96	659	29%
Bihać	2	370	106.000,00	1.065.151,52	1.171.151,52	585.575,76	3.165,27	263,77	907	29%
Stolac	1	30	86.396,00		86.396,00	86.396,00	2.879,87	239,99	804	30%
Konjic	1	50	135.267,00		135.267,00	135.267,00	2.705,34	225,45	720	31%
Bužim	1	70		201.515,15	201.515,15	201.515,15	2.878,79	239,90	747	32%
Bosanska Krupa	1	70		201.515,15	201.515,15	201.515,15	2.878,79	239,90	744	32%
Bosanski Petrovac	1	60		172.727,27	172.727,27	172.727,27	2.878,79	239,90	728	33%
Sanski Most	1	180		518.181,82	518.181,82	518.181,82	2.878,79	239,90	728	33%

Općina	Br. vrtića	Br. djece	Subvencija općine	Subvencija kantona	Ukupno subvencije	Po vrtiću	Po djetetu	Mjesečna subvencija	Pro.net. plata	% pr.plate
Prozor	1	23	81.334,00		81.334,00	81.334,00	3.536,26	294,69	862	34%
Cazin	1	132		380.000,00	380.000,00	380.000,00	2.878,79	239,90	699	34%
Velika Kladuša	1	103		296.515,15	296.515,15	296.515,15	2.878,79	239,90	693	35%
Gradačac	1	92	224.640,00	3.315,79	227.955,79	227.955,79	2.477,78	206,48	580	36%
Glamoč	1	22	n.p.		n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	832	n.p.
Donji Vakuf	1	40	n.p.		n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	701	n.p.
Srebrenik	1	n.p.	117.600,00	3.315,79	120.915,79	120.915,79	n.p.	n.p.	613	n.p.
Ključ	1	71	n.p.	204.393,94	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	744	n.p.
Doboj - Jug	3	280	n.p.	94.736,55	n.p.	n.p.	n.p.	n.p.	539	n.p.

Autori studije:

Edo Omerčević je direktor *Centra za poslovnu afirmaciju* gdje aktivno radi na afirmaciji tržišnih ekonomskih principa. Osim toga radi kao predavač na Internacionalnom Burč Univerzitetu u Sarajevu gdje predaje razne predmete iz oblasti računovodstva. Diplomirao i magistrirao je na Internacionalnom Islamskom Univerzitetu u Maleziji a trenutno je doktorant na Internacionalnom Univerzitetu u Sarajevu. Također je kreator tzv. indeksa veličine vlade, koji pruža uvid u nivo trošenja institucija vlade širom Federacije Bosne i Hercegovine. Autor je raznih istraživačkih radova a njegova područja interesa su politička i monetarna ekonomija.

Mustafa Šuvalija je diplomirao i magistrirao na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Na istom odsjeku trenutno pohađa doktorski studij. Polaznik je edukacije iz kognitivno – bihevioralne terapije koju provode Udruženje za psihološku procjenu, pomoć i savjetovanje „Domino“ i Hrvatsko udruženje za bihevioralno – kognitivne terapije (HUBIKOT). Zaposlen je na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije Univerziteta u Sarajevu kao viši asistent na Katedri za kriminologiju. Član je Upravnog odbora Društva psihologa u FBiH. Objavio je i preveo više radova iz različitih oblasti psihologije, i učestvovao u realizaciji nekoliko istraživačkih i obrazovnih projekata.

U saradnji sa:

Alma Bašić je studentica treće godine Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Zenici na smjeru Menadžemnt preduzeća. Ranije je završila Prvu gimnaziju u Zenici na Matematičko-informatičkom izbornom području. Učestvovala je u organizaciji CEO konferencije u Zenici, te BDC konferecije na Ekonomskom fakultetu u Zenici u svojstvu moderatora. Također, prisustovala je mnogobrojnim konferencijama i seminarima iz oblasti direktno vezanih za ekonomiju. Svoje znanje iz oblasti ekonomije dodatno usavršava volonterskim radom, a time ujedno i stiče određeno poželjno iskustvo.

Dženita Trako je završila Prvu gimanziju u Zenici. Diplomirala je Menadžment Preduzeća 2015. godine na Ekonomskom fakultetu u Zenici. Trenutno živi u Sarajevu gdje pohađa smjer Krizni Menadžement na Master studiju Ekonomskog fakulteta. Volnotira od svoje 19. godine u mnoštvu različitih organizacija, kao što su: Centar za poslovnu afirmaciju, Sigma, Omega kartice, Medica Zenica, CEO konferencija, ONAuBiH, Ernst&Young i European Students For Liberty.

CENTAR ZA POSLOVNU AFIRMACIJU